

Tautiniai judėjimai ir demokratija¹

Antanas Luckevičius

Esant bet kokiems susirėmimams nacionaliniu pagrindu, pavyzdžiui, tarp lenkų ir lietuvių, ir t.t., rimtą vaidmenį vaidina nacionalinė masė, kuri mažiausiai pripažįsta savo nacionalinę identitetą. Kiekviena iš ginčo šalių šią masių amorfija nacionaliniuose santykiuose gali lengvai naudoti sau naudingais tikslais, o viskas priklauso tik nuo poveikio priemonių, kurios yra prieinamos šioms masėms.

Kai lenkų nacionalistai nori suteikti daugiau svorio savo pareiškimams, jie nurodo, kad kalba „lenkų masių“, t. y. amorfinės masės, kurią lietuviai ir baltarusiai pripažįsta sava, vardu. Tam tikri periodiniai leidiniai netgi nesigėdijo Šv. Jono bažnyčioje išgalvotos masės įvykdytą skandalą² pripažinti „sąmoningu lenkiškos demokratijos pasireiškimu“. Taip pat ir lietuvių nacionalistai, kurie yra labiausiai kraštutiniai, linkę teigti, kad Lietuvoje apskritai nėra lenkų tautinių elementų, netgi ir miestų centruose, kur, tiesą sakant, apie tai net nėra ką kalbėti.

Panašus vaizdas yra ir santykiuose tarp rusų ir baltarusių, o taip pat ir tarp lenkų ir baltarusių. Nepakankamai savo nacionalinę atskirumą suprantančių baltarusių masės lenkų ir rusų nacionalizmo atstovai laiko „savomis“: rusai - stačiatikių, lenkai - katalikų dalį. Taip pat abi tautos, laikančios save pašauktomis dominuoti Baltarusijoje, visais atvejais, kai reikia palaikyti masės, vėlgi kalba nesusivokiančių baltarusių vardu.

Ginčas dėl šios amorfinės masės ir yra pagrindinė priežastis, dėl kurios vyrauja nacionalinė įtampa ir vyksta nacionalinės kovos mūsų regione. Todėl, nenorom tenka ieškoti ginčytinų klausimų sprendimų remiantis „etnografinė medžiaga“, t.y. tauta.

¹ Išversta iš: Антон Луцкевич (1914). „Национальные течения и демократия“, Вечерняя газета, № 468 1914.

² Turima omenyje konfliktas tarp lietuvių ir lenkų tikinčiųjų, kuris įvyko 1913 m. gegužės 1-2 (14-15) d. prie Šv. Jono bažnyčios Vilniuje. Jo metu fanatiški lenkų tikintieji ir pats bažnyčios klebonas Antanas Černiauskas (1867-1929 m.) siekė neleisti lietuviams melstis ir giedoti religinių giesmių gimtąja kalba nepaisant to, kad tai daryti šioje bažnyčioje šeštadienio rytą buvo galima, nes tai jiems pažadėjo pats Vilniaus vyskupijos apaštališkasis administratorius Kazimieras Michalkevičius. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba.*

Nacionaliniai judėjimai, tiek lietuviškas, tiek baltarusiškas, jos sprendžia tik iki tam tikro lygio, bet tik tiek, kiek to reikia jų savigynai ir jų prigimtinių teisių atkūrimui, kol atgimstančios tautos nepereina į užgrobimo politiką, kuri yra būdinga nacionalinėms grupuotėms. Mums skaudančių klausimų neišspręs nei rusų, nei baltarusių, nei lenkų, nei lietuvių nacionalistai, o visos viltys yra teikiamos tiems demokratiniais elementams, kurie atgimstančiose valstiečių tautose, taip pat ir mūsų šalyje, paprastai vaidina lyderio vaidmenį.

Peržiūrėkite bent kelis rusų, lenkų, lietuvių ir baltarusių demokratinius leidinius ir Jūs pamatysite didelį siekį sukurti taikų *modus vivendi*, siekį tų sąlygų, kurioms esant kiekvienai tautai būtų pripažinta teisė į apsisprendimą, kurioms esant ši teisė galėtų būti iš tikrųjų įgyvendinta. Visur nuoširdžiai yra sveikintinas tautinės savimonės prabudimas šioje „etno-geografinėje medžiagoje“, iš kurios dabar kiekvienas daro tai, ką nori, siekdamas panaudoti ją savo politiniams tikslams. Nacionalistų siekiai užvaldyti demokratijas prieštarauja nacionalinėms laisvėms, nes jų atstovai pagrįstai mano, kad tik esant sąmoningam tautų atskirumui galimas taikus bendradarbiavimas kartu suteikiant naudos regionui.

Tautų individualizavimo procesas užvaldo visą Vakarų Europą, taip pat jis užvaldė ir Rusiją, ir iš dalies mūsų kraštą. Šis procesas šiuo metu taip pat pastebėtas ir tarp Lenkijos žydų gyventojų (ypač tai yra susiję su boikotu),³ ir pas mus.

Bet, jeigu Lenkijoje ir pasireiškia atsitiktinio pobūdžio priežastis, tai pas mus šis procesas yra sąlygotas tų nenormalių santykių, kurie susiformavo tarp žydų, priėmusių rusišką kultūrą ir kalbą, ir kitų šalies tautybių atstovų. Judėjimas, kurio pagrindinis tikslas yra žydų gyventojų emancipacija, susiformuoja ne dideliuose centruose, kuriuose jiems beveik nėra vietos, o miesteliuose ir apskrityse, kur žydų elementas turi tiesioginį kontaktą su kitų tautybių žmonių nacionaline mase. Ten pasirodo iniciatyvos leisti atitinkamą spaudą, o Vilniuje leidžiamas šnekamąją hebrajų kalbą žurnalas «Di Jidiš Velt»* pastaruoju metu pradėjo skirti daugiau dėmesio klausimui dėl žydų demokratijos ir jos santykio su kitomis tautomis, nurodant, kad tik žydų individualizavimas gali sukurti pagrindą nustatyti taikią *modus vivendi*.

Mes, žinoma, gerai suprantame, kad plėtojant kiekvieną tautą joje vyksta diferenciacijos procesas, kad kyla nacionaliniai judėjimai, kurie

³ Turima omenyje žydų prekybos ir amatų boikoto kampanija, kurią tuo metu aktyviai skatino patys lenkų šovinistai Lenkijos Karalystės teritorijoje. – *Mokslinio redaktoriaus pastaba.*

yra priešaringi šalies demokratijos idealams. Bet didesnis iššūkis kyla visų vietinių tautų, susijusių su bendra teritorija ir bendraisiais interesais, demokratijos elementams. Šita užduotis, tai kova su nacionalizmo apraiškomis jų nacionalinėje aplinkoje ir visos šalies demokratinių jėgų apjungimas.

